

N a r o d o w y B a n k P o l s k i
Departament Systemu Płatniczego

**Porównanie wyników badań ubankowienia Polaków
przeprowadzonych przez NBP w 2006 i 2009 r.**

Opracował :

Tomasz Koźliński

Warszawa, grudzień 2009 r.

Spis treści:

Wstęp	3
1. Wskaźnik ubankowienia w Polsce w 2006 i 2009 r.	3
2. Porównanie wskaźników ubankowienia według szczegółowych kryteriów	5
2.1. Wiek	5
2.2. Wykształcenie	6
2.3. Miejsce zamieszkania	7
2.4. Dochody	8
2.5. Sytuacja zawodowa	9
3. Przyczyny nieposiadania konta osobistego	12
4. Podstawowe charakterystyki prób	18
5. Ubankowienie w krajach Unii Europejskiej	20
5.1. Eurobarometer	20
5.2. Badanie wykluczenia finansowego	22
5.3. Statystyki z Blue Book	25
6. Wnioski	26
Załącznik	29

Wstęp

Niniejszy materiał powstał w celu realizacji wniosku Rady ds. Systemu Płatniczego wyrażonego podczas posiedzenia w dniu 21 września 2009 r. Opracowanie zawiera, zgodnie z postulatem Rady, porównanie wyników badań na temat ubankowienia Polaków przeprowadzonych przez Narodowy Bank Polski w 2006 i 2009 r. Analizy dokonano na kilku poziomach szczegółowości. Zbadano m.in., jakie są różnice w przyczynach nieposiadania konta osobistego zidentyfikowane w obu badaniach, z pogłębieniem wniosków dotyczących 2009 r. W materiale przedstawiono dodatkowo, w celu pokazania szerszego kontekstu, wyniki badań dotyczących ubankowienia z 2008 r. i wykluczenia finansowego z 2003 r. w krajach Unii Europejskiej z nawiązaniem do najnowszych statystyk nt. liczby depozytów *overnight* z opracowania EBC, tzw. Blue Book, zawierającego dane statystyczne o systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych w krajach Unii Europejskiej z 2008 r.

1. Wskaźnik ubankowienia w Polsce w 2006 i 2009 r.

W ostatnich latach Narodowy Bank Polski przeprowadził dwa badania dotyczące ubankowienia Polaków oraz innych zagadnień z zakresu obrotu bezgotówkowego. Badanie pierwsze zostało przeprowadzone w marcu 2006 r. na reprezentatywnej grupie 1026 Polaków¹. Jego wyniki zostały przedstawione na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego w grudniu 2006 r. Drugie badanie zostało przeprowadzone na grupie 1000 osób w dniach 19 stycznia – 9 lutego 2009 r. i zostało zaprezentowane na posiedzeniu Rady ds. Systemu Płatniczego we wrześniu 2009 r.². W obydwu badaniach wykorzystano metodę CAPI (*Computer Assisted Personal Interviewing*), czyli bezpośrednich wywiadów ankietowych wspomaganym komputerem.

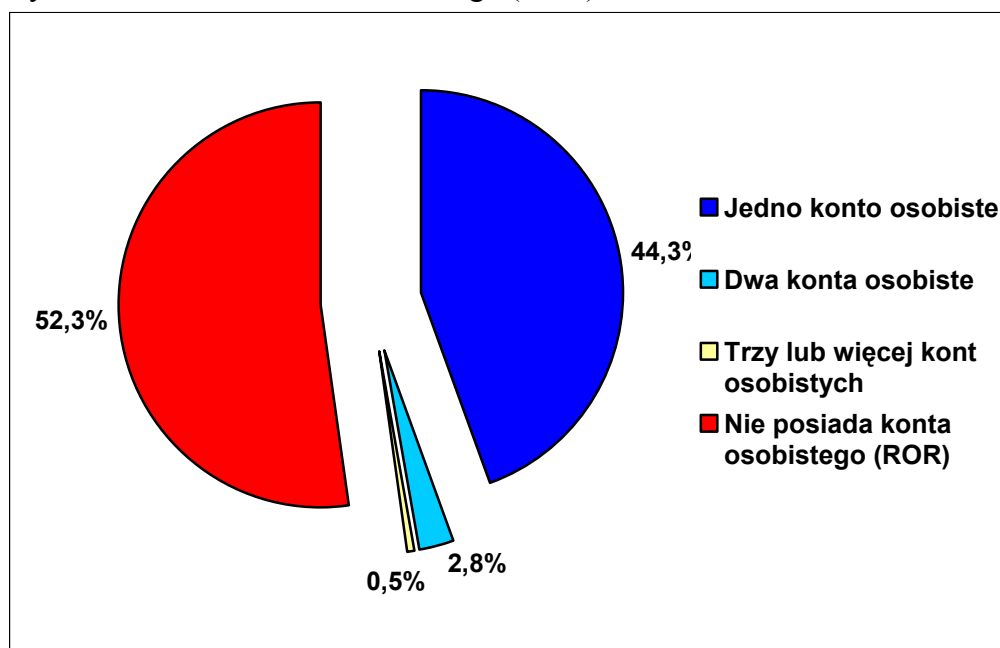
---

¹ T. Koźliński, *Wybrane wyniki badania nt. korzystania Polaków z kont osobistych i kart płatniczych oraz realizowania płatności masowych w Polsce przez transakcje gotówkowe i bezgotówkowe*, Narodowy Bank Polski, Departament Systemu Płatniczego, Warszawa listopad 2006 r.

² T. Koźliński, *Raport z ogólnopolskiego badania reprezentatywnego nt. ubankowienia Polaków, form otrzymywania dochodów i zasiłków oraz sposobów płatności za podatki i opłaty w 2009 roku*, Narodowy Bank Polski, Departament Systemu Płatniczego, Warszawa wrzesień 2009 r.

W kwestionariuszu ankiety badania z 2006 r. pytano, czy respondent posiada konto osobiste (ROR) w banku lub SKOK. Nie sugerowano, że można mieć na myśli także wspólne konto osobiste³. Wyniki badania wskazały, że **48%** społeczeństwa Polski posiadało konto osobiste lub rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy w banku lub SKOK w 2006 r.

Wykres 1. Posiadanie konta osobistego (ROR) w banku lub SKOK w 2006 r.

Źródło: opracowanie. N= 1026.

W badaniu z 2009 r. pytano Polaków o konto osobiste, dodatkowo użyto nazw rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy (ROR) oraz rachunek bieżący⁴. Pytania odniesiono do banków oraz Spółdzielczych Kas Oszczędnościowo-Kredytowych. W pytaniu nie użyto nazwy „rachunek oszczędnościowy (konto oszczędnościowe) z dostępem do Internetu”, który ostatnio stał się bardzo popularny wśród Polaków⁵. Rachunek tego typu, jeśli wydana jest do niego karta debetowa, może być nawet traktowany przez respondentów jako podstawowe konto osobiste (ROR)⁶. **77%** respondentów stwierdziło, że posiada dostęp do własnego lub wspólnego konta osobistego w banku lub SKOK, z tego 14,5% respondentów korzysta ze wspólnego konta osobistego (z małżonkiem, członkiem rodziny lub partnerem). Dwa konta

³ Pewna frakcja respondentów mogła pytanie odnieść tylko do własnego, a nie współposiadanego konta osobistego, co mogło wpłynąć na zmniejszenie liczby odpowiedzi.

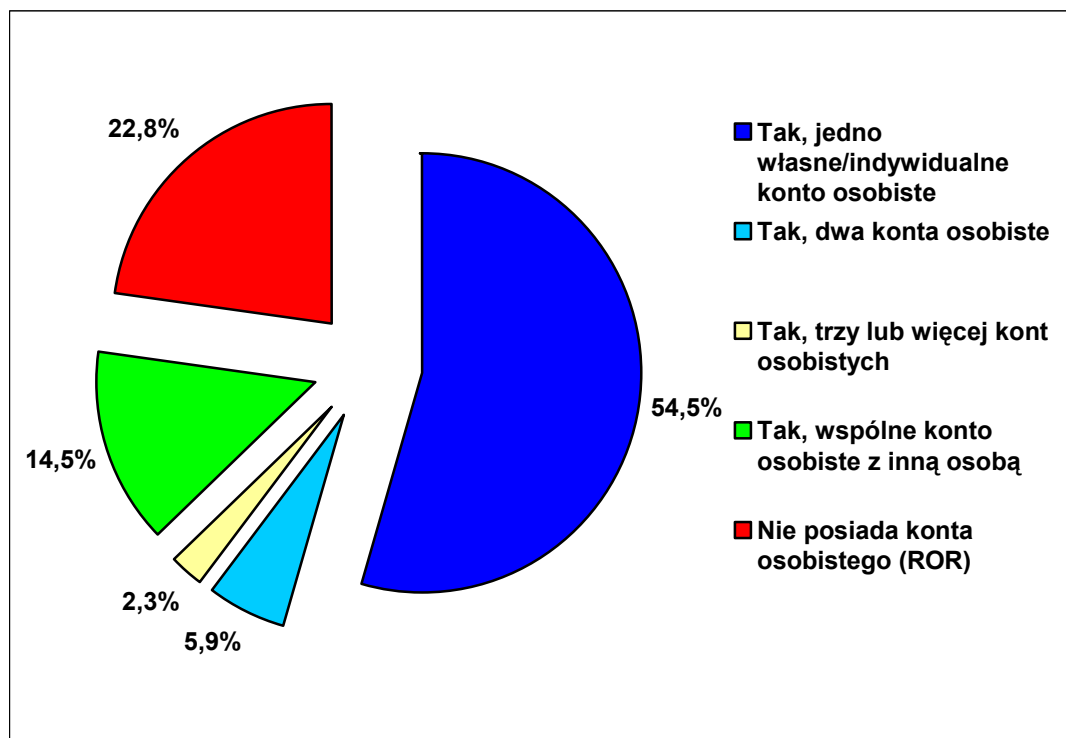
⁴ Rachunek oszczędnościowo-rozliczeniowy jest różnie nazywany przez banki i klientów.

⁵ Celem tego typu rachunku jest przede wszystkim gromadzenie relatywnie wysoko oprocentowanych oszczędności.

⁶ Pierwsza lub trzy pierwsze wypłaty z tego typu rachunku są z reguły bezpłatne, następne obciążone ustaloną prowizją. Przy dobrym zarządzaniu finansami można uzyskać dostęp do wysokooprocentowanego i funkcjonalnego konta osobistego.

osobiste posiada blisko 6% respondentów, a co najmniej trzy - 2,3%. 22,8% Polaków nie ma dostępu do rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego.

Wykres 2. Posiadanie konta osobistego/ rachunku bieżącego lub rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego (ROR) w banku lub SKOK w 2009 r.

Źródło: opracowanie i obliczenia własne. N=1000, błąd standardowy odpowiedzi 3,16%.

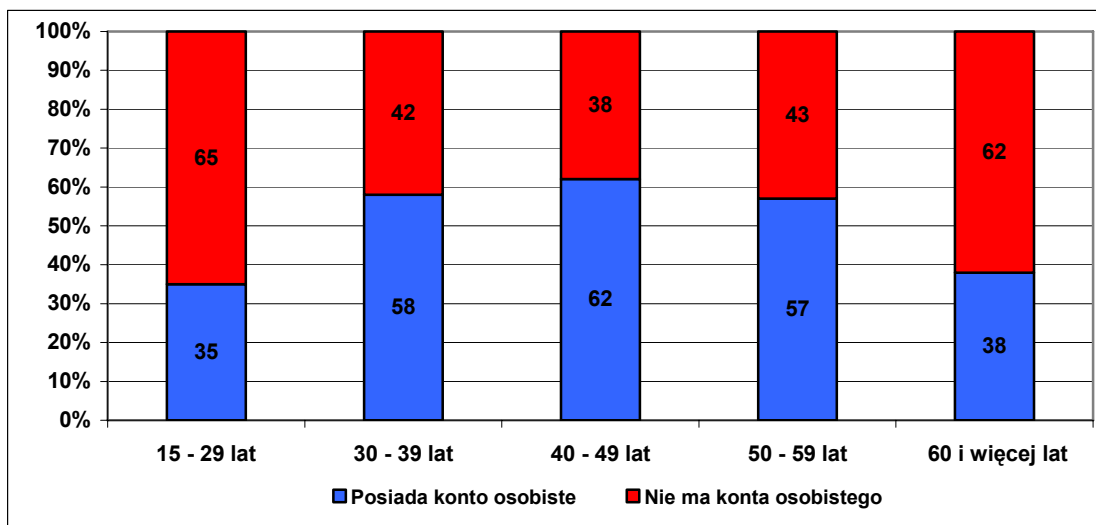
Na przestrzeni badanych lat wskaźnik ubankowienia w Polsce wzrósł zatem z 48% do 77%, tym samym grupa osób nieposiadających dostępu do konta osobistego znacznie spadła z 52% do 23%, ale dla właściwej interpretacji tych zmian należy mieć na uwadze różnice w przeprowadzonych badaniach, opisane w rozdziale dotyczącym charakterystyk prób.

2. Porównanie wskaźników ubankowienia według szczegółowych kryteriów

2.1. Wiek

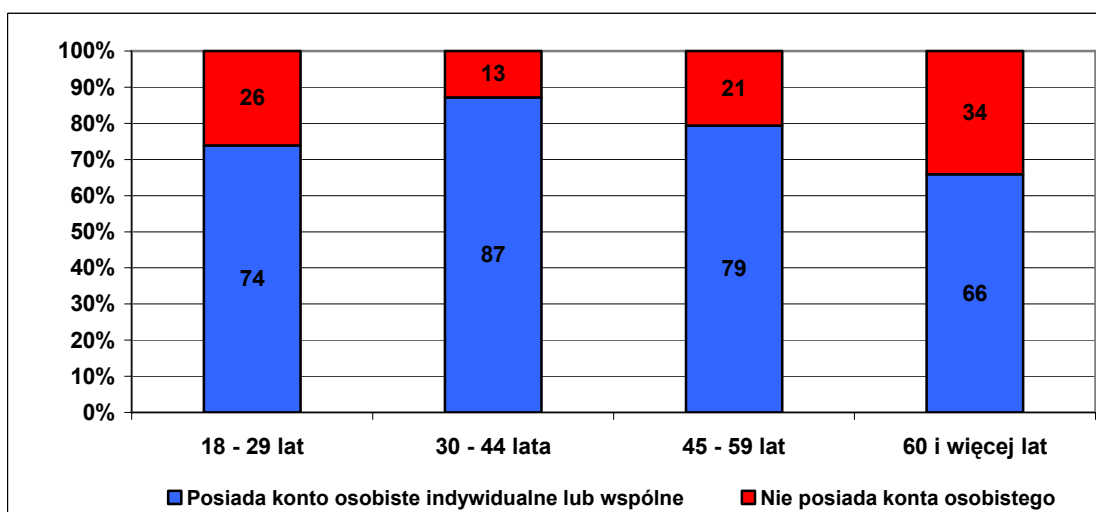
Porównując wyniki badań w zależności od wieku respondenta, należy zaznaczyć, że pierwsze badanie obejmowało osoby od 15 roku życia, drugie natomiast osoby od 18 roku życia. Młodzież charakteryzuje się bardzo niskim wskaźnikiem ubankowienia, dlatego zwiększenie tej grupy respondentów wpłynęło na obniżenie wskaźnika w pierwszym badaniu. W 2009 r. w każdym z badanych przedziałów wieku zwiększył się odsetek osób ubankowionych, najszybciej wśród osób młodych, ponad dwukrotnie.

Wykres 3. Ubankowienie Polaków w zależności od wieku w 2006 r.

Źródło: opracowanie własne. N=1026.

Wykres 4. Posiadanie własnego lub wspólnego konta osobistego w banku lub SKOK w zależności od wieku w 2009 r.

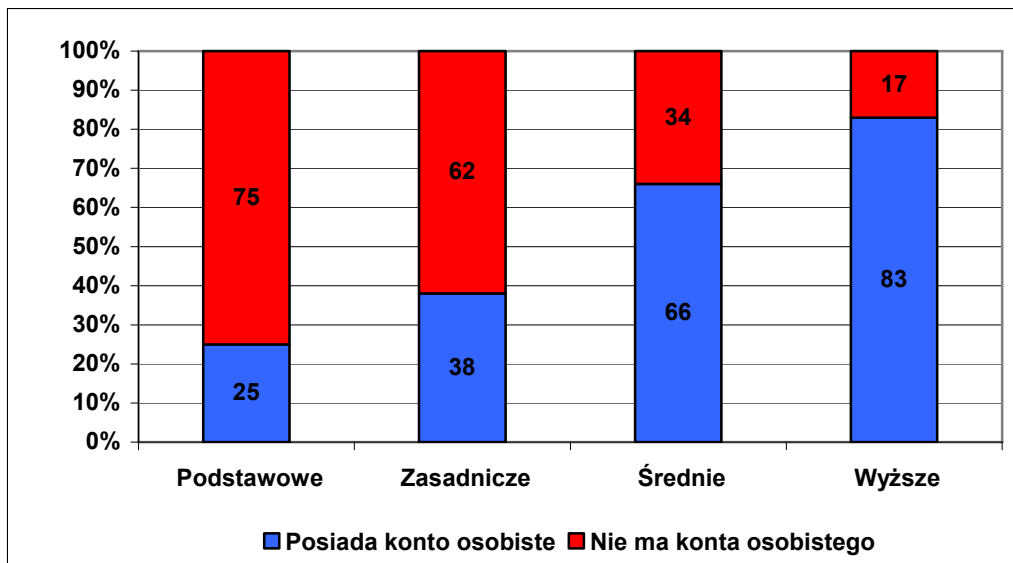

Źródło: obliczenia i opracowanie własne. N= 1000.

2.2. Wykształcenie

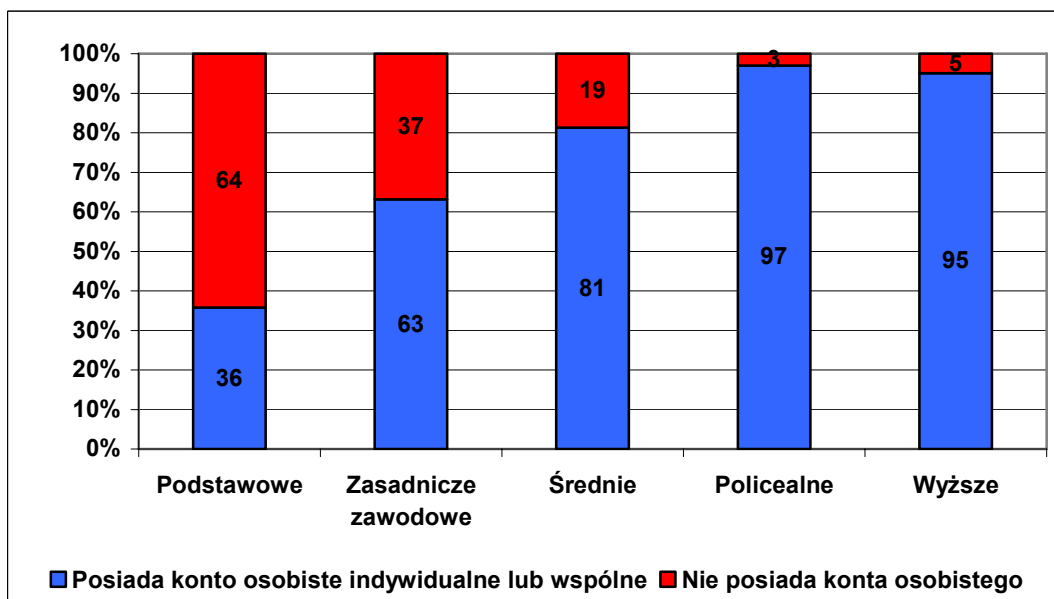
Ubankowienie wzrosło we wszystkich badanych grupach według wykształcenia. Największą dynamikę zanotowano wśród osób z wykształceniem zasadniczym, ale wynika to przede wszystkim z niskiej bazy. Ubankowienie wśród osób z wykształceniem podstawowym stale jest na bardzo niskim poziomie. Osoby takie należą w dużym procencie do grupy bezrobotnych lub mających niskie dochody. Dalsza analiza przyczyn nieposiadania rachunku bankowego wskazuje na brak lub niskie dochody jako jeden z podstawowych czynników.

Wykres 5. Ubankowienie Polaków w zależności od wykształcenia w 2006 r.

Źródło: opracowanie własne. N=1026.

Wykres 6. Posiadanie własnego lub wspólnego konta osobistego w banku lub SKOK w zależności od wykształcenia w 2009 r.

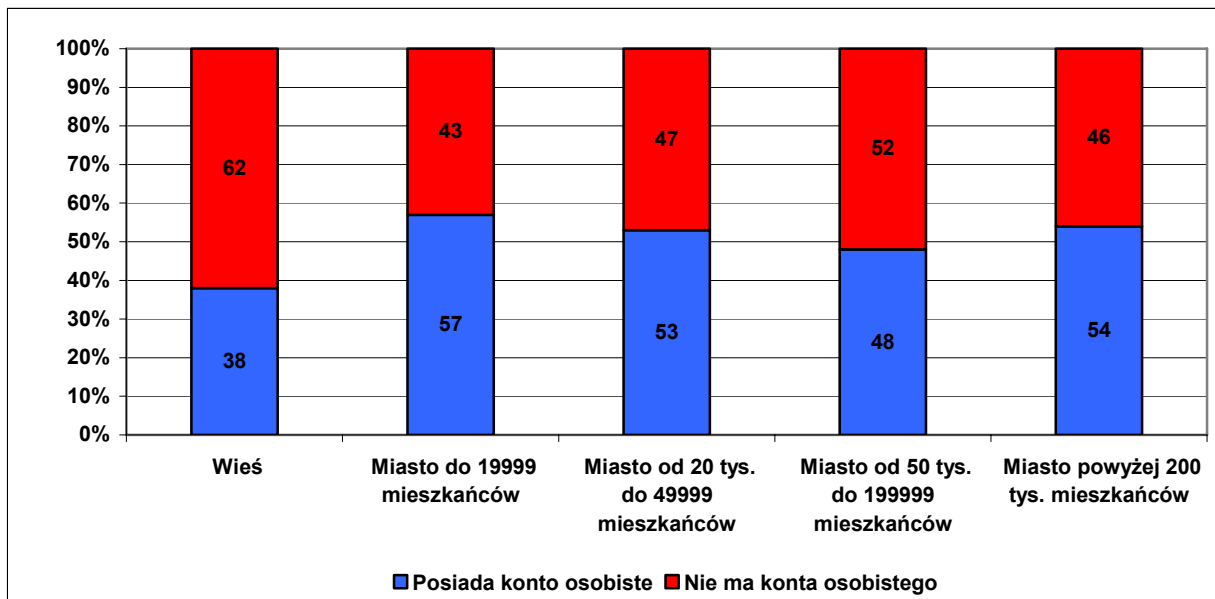

Źródło: obliczenia i opracowanie własne. N=1000, z czego 8 osób odmówiło udzielenia odpowiedzi.

2.3. Miejsce zamieszkania

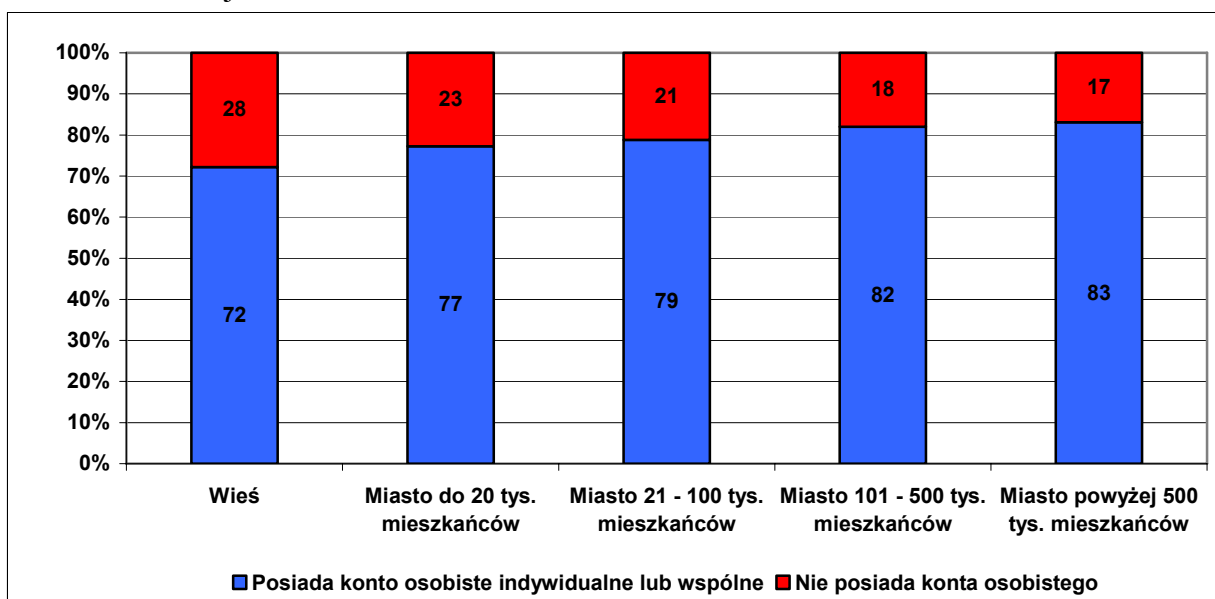
Ubankowienie Polaków w latach 2006-2009 rosło równomiernie na przestrzeni lat, najszybciej jednak na wsi, która nadal charakteryzuje się najniższym wskaźnikiem.

Wykres 7. Ubankowienie Polaków w zależności od miejsca zamieszkania w 2006 r.

Źródło: opracowanie własne. N=1026.

Wykres 8. Posiadanie własnego lub wspólnego konta osobistego w banku lub SKOK w zależności od miejsca zamieszkania w 2009 r.

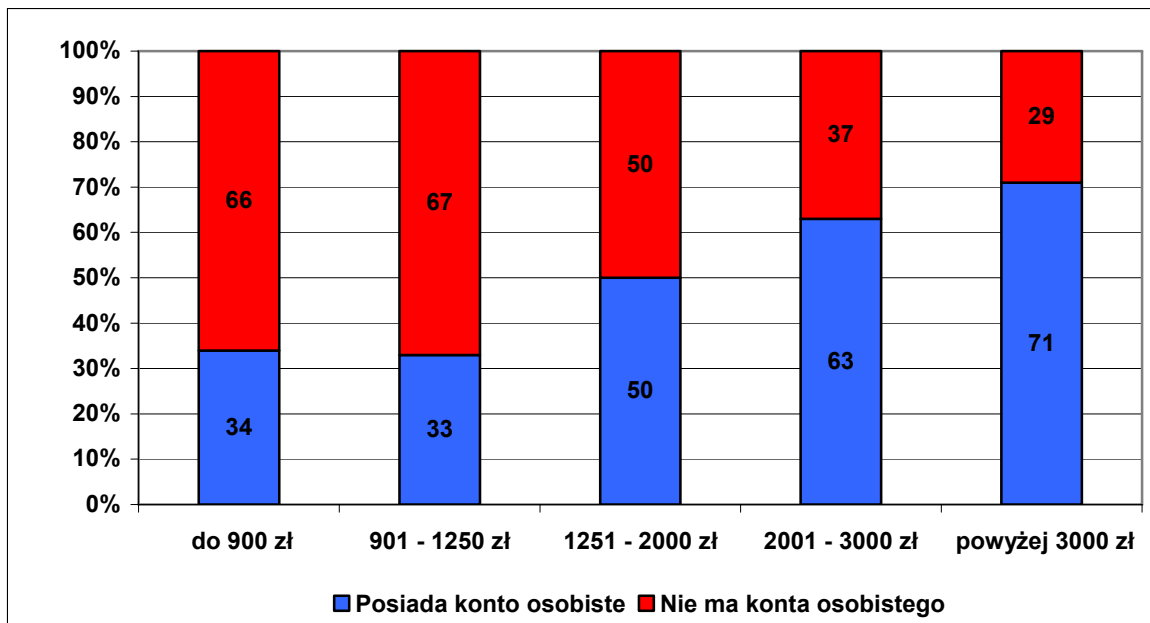
Źródło: obliczenia i opracowanie własne. N=1000.

2.4. Dochody

Ubankowienie najszybciej wzrosło wśród osób o najniższych dochodach. Zanotowano w tej grupie prawie dwukrotny wzrost posiadania konta osobistego w banku lub w SKOK na przestrzeni trzech badanych lat.

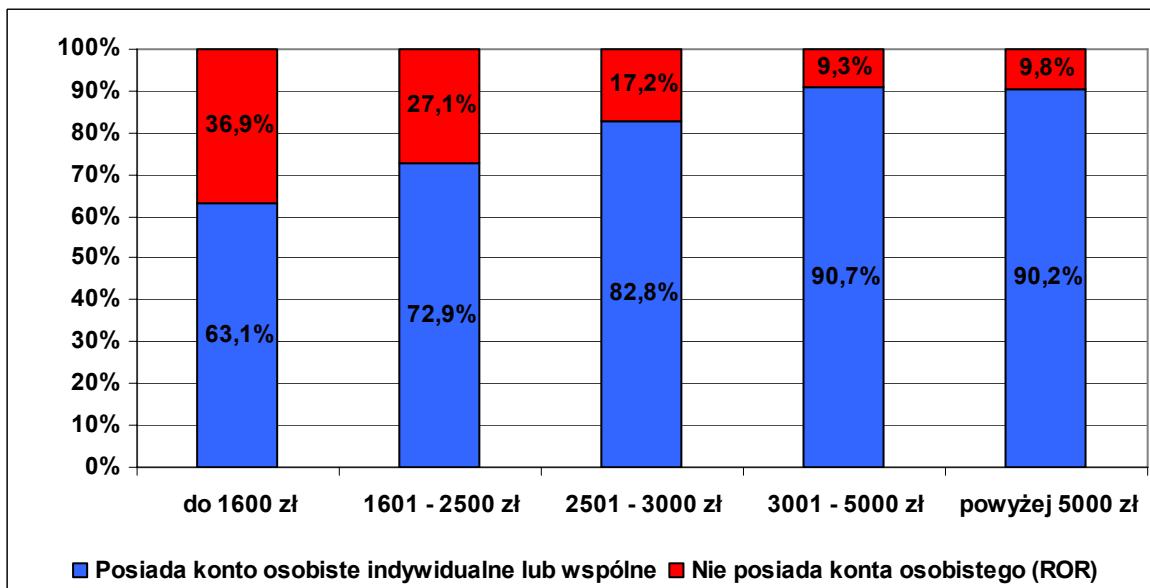

Wykres 9. Ubankowienie Polaków w zależności od osiągniętych dochodów w 2006 r.

Źródło: opracowanie własne. N=1026, z czego 852 respondentów ujawniło miesięczne dochody netto gospodarstwa domowego.

Wykres 10. Posiadanie własnego lub wspólnego konta osobistego w banku lub SKOK w zależności od osiągniętych dochodów w 2009 r.

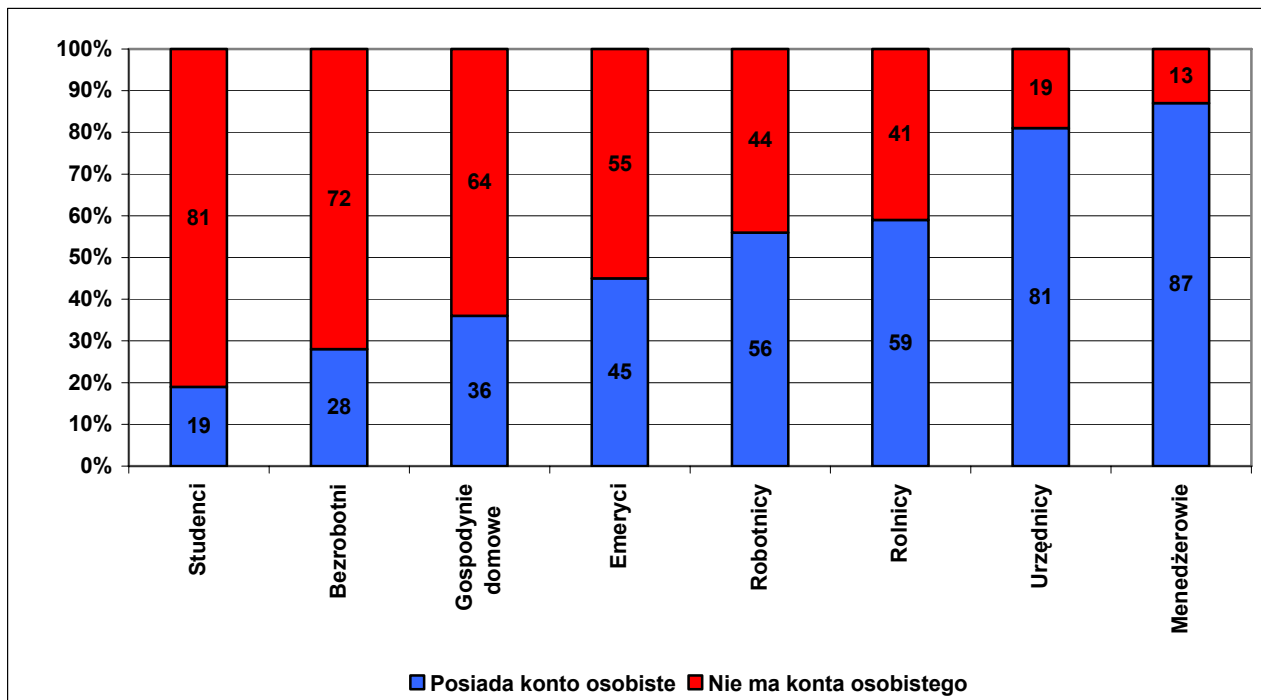

Źródło: obliczenia i opracowanie własne. N=1000, z czego 123 osoby odmówiły odpowiedzi (odmowa odpowiedzi), a 31 nie wiedziało, jakie ma dochody (trudno powiedzieć).

2.5. Sytuacja zawodowa

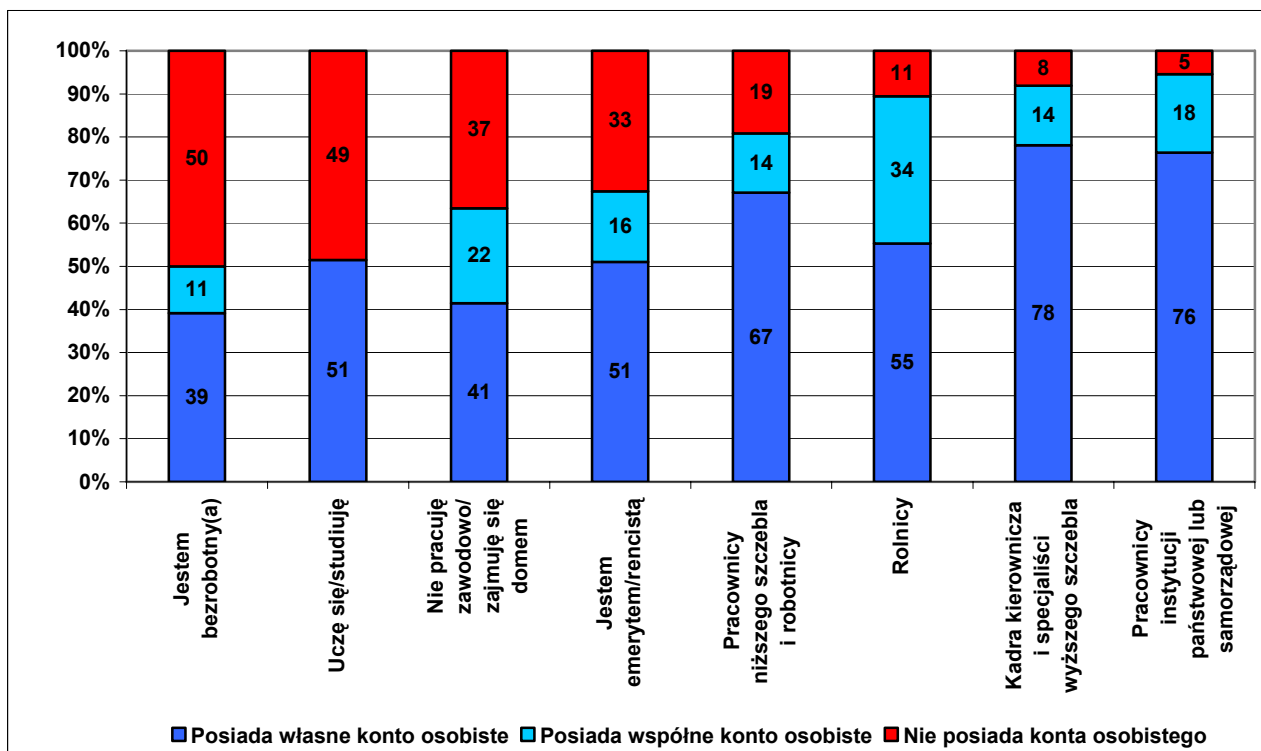
Najwyższym ubankowaniem charakteryzują się menedżerowie i urzędnicy, najniższym studenci i uczniowie oraz bezrobotni. W latach 2006-2009 sytuacja ta nie zmieniła się. Wskaźnik ubankowienia studentów i uczniów wzrósł najwięcej, bo ponad dwukrotnie.

Wykres 11. Ubankowanie Polaków w zależności od grupy społeczno-zawodowej w 2006 r.

Źródło: opracowanie własne. N=1026.

Wykres 12. Posiadanie własnego lub wspólnego konta osobistego w banku lub SKOK w zależności od sytuacji i grupy zawodowej w 2009 r.

Źródło: obliczenia i opracowanie własne. N=1000, z czego 5 osób odmówiło podania sytuacji zawodowej, a 4 osoby miały inną niż wymienione sytuację zawodową. Kolejne 4 osoby spośród 597 w dodatkowym pytaniu odmówiły podania, do której grupy zawodowej należą.

Podsumowując, badanie z 2009 r. wykazało, że dostęp do konta osobistego jest największy wśród następujących grup:

- osoby w wieku 30-44 lat (87,2%),
- osoby z wykształceniem wyższym (95%),
- gospodarstwa domowe o dochodzie netto od 3001 do 5000 zł i powyżej 5000 zł (odpowiednio 90,7% i 90,2%),
- osoby zamieszkujące miasta, które liczą powyżej 500 tysięcy mieszkańców (83,1%),
- osoby mające stałą pracę (90,1%),
- pracownicy instytucji państwowej lub samorządowej (94,5%).

Najmniejszy dostęp do własnego lub wspólnego rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego jest natomiast w następujących grupach:

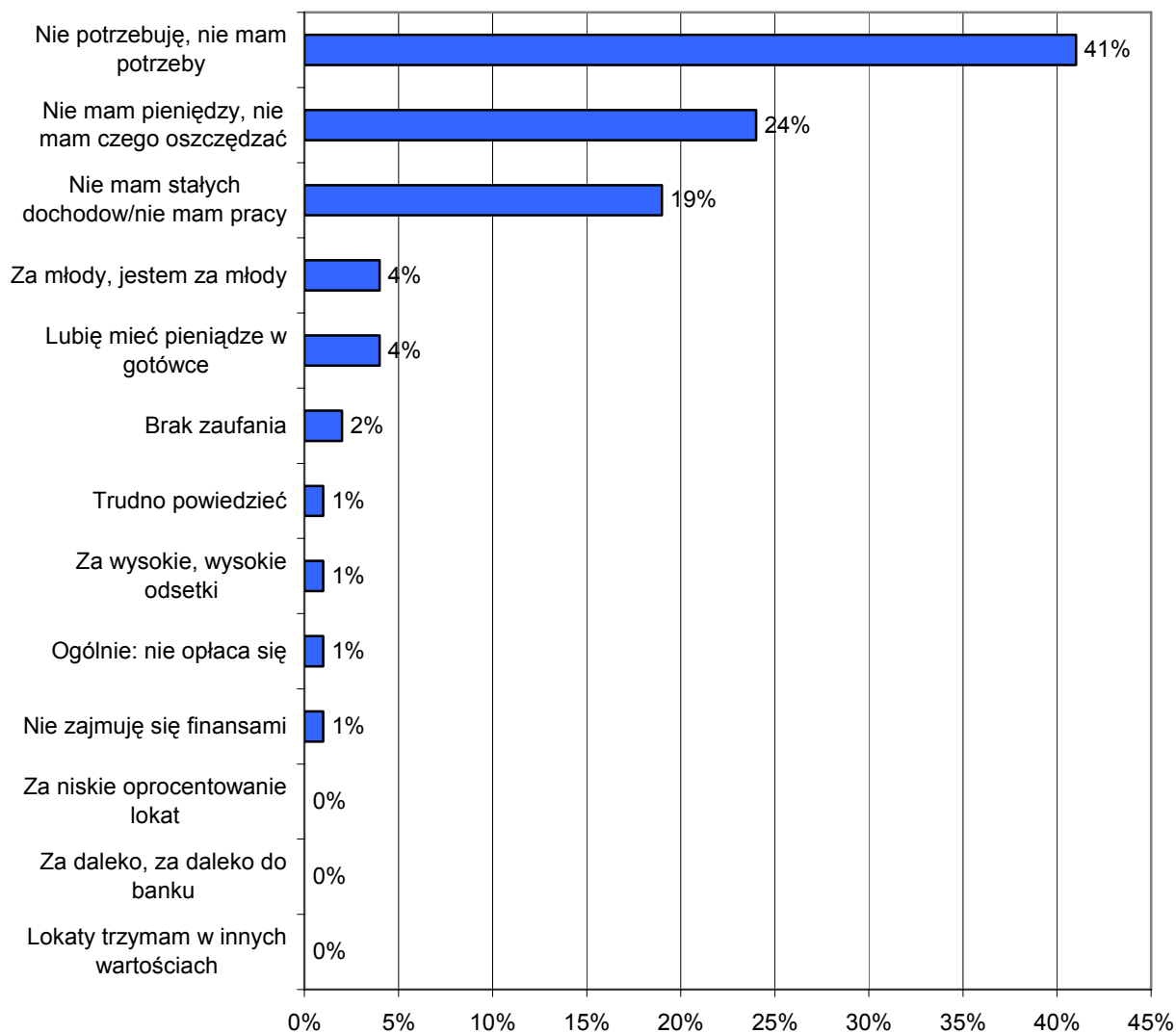
- osoby w wieku 60 lub więcej lat (65,9%),
- osoby z wykształceniem podstawowym (35,8%),
- gospodarstwa domowe o dochodzie netto do 1600 zł (63,1%),
- osoby mieszkające na wsi (72,2%),
- bezrobotni (50%),
- pracownicy niższego szczebla i robotnicy (80,9%).

Rezultaty badania wskazują, do jakich grup powinny być skierowane akcje informacyjno-edukacyjne mające na celu promocję korzystania z rachunków bankowych i rozliczeń bezgotówkowych.

3. Przyczyny nieposiadania konta osobistego

Najważniejszymi przyczynami nieposiadania konta osobistego w badaniach z 2006 roku były: brak potrzeby (41%), brak pieniędzy lub oszczędności (24%) oraz brak stałych dochodów lub pracy (19%).

Wykres 13. Przyczyny nieposiadania konta osobistego (ROR) w banku lub Spółdzielczej Kasie Oszczędnościowo-Kredytowej w 2006 r. (jednokrotny wybór)

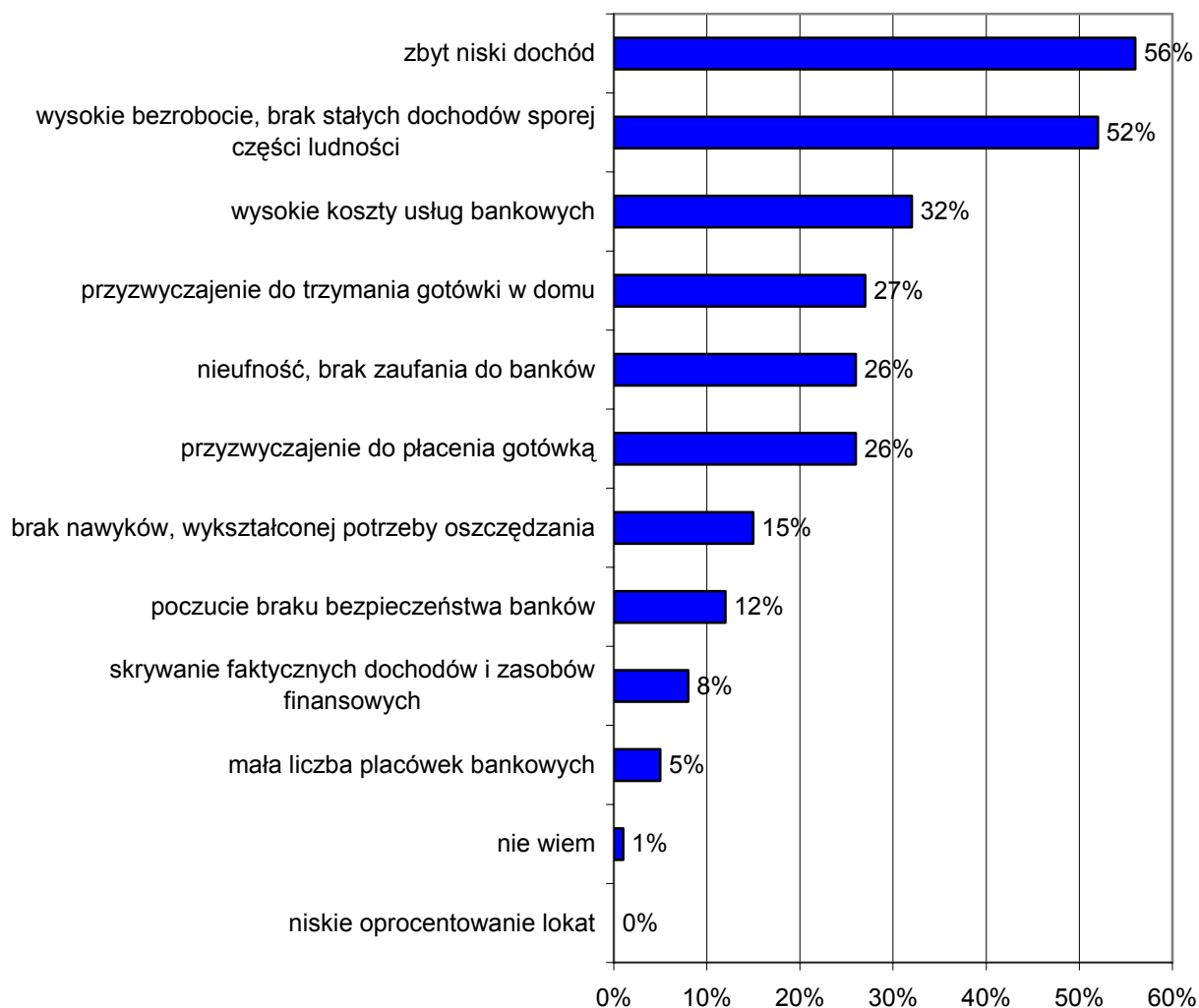

Źródło: opracowanie własne. N=536.

W kolejnym pytaniu respondenci wskazali trzy najważniejsze powody niekorzystania z usług bankowych w porównaniu z sytuacją w krajach Europy Zachodniej. Pierwsza przyczyna to zbyt niski dochód (56%), drugą było wysokie bezrobocie i brak stałych dochodów (52%), a trzecia związana była z wysokimi kosztami usług bankowych (32%). Dwie pierwsze zmienne to czynniki typowo społeczno-ekonomiczne, niezależne od banków.

Trzeci czynnik, związany z wysokością opłat i prowizji, zależy przede wszystkim od strategii realizowanych przez poszczególne banki.

Wykres 14. Główne powody niższej skłonności Polaków do współpracy z bankami niż ma to miejsce w Europie Zachodniej w 2006 r. (trzy wskazania każdego respondenta)

Źródło: opracowanie własne. N=536.

Porównując wykresy 13 i 14, można zauważyć, że wzrost znaczenia wysokości opłat i prowizji na decyzje o korzystaniu z usług bankowych w drugim przypadku wynikał przede wszystkim ze sposobu odpowiedzi. W pierwszym przypadku respondent wskazywał na jeden czynnik, w drugim mógł wskazać trzy przyczyny. W obu pytaniach swoją opinię wyrażały osoby, które nie posiadały rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego. Należy mieć na uwadze, że osoby posiadające konto osobiste są bardziej świadome tego, co im ono daje oraz co przeszkadzało lub przeszkadza w korzystaniu z niego.

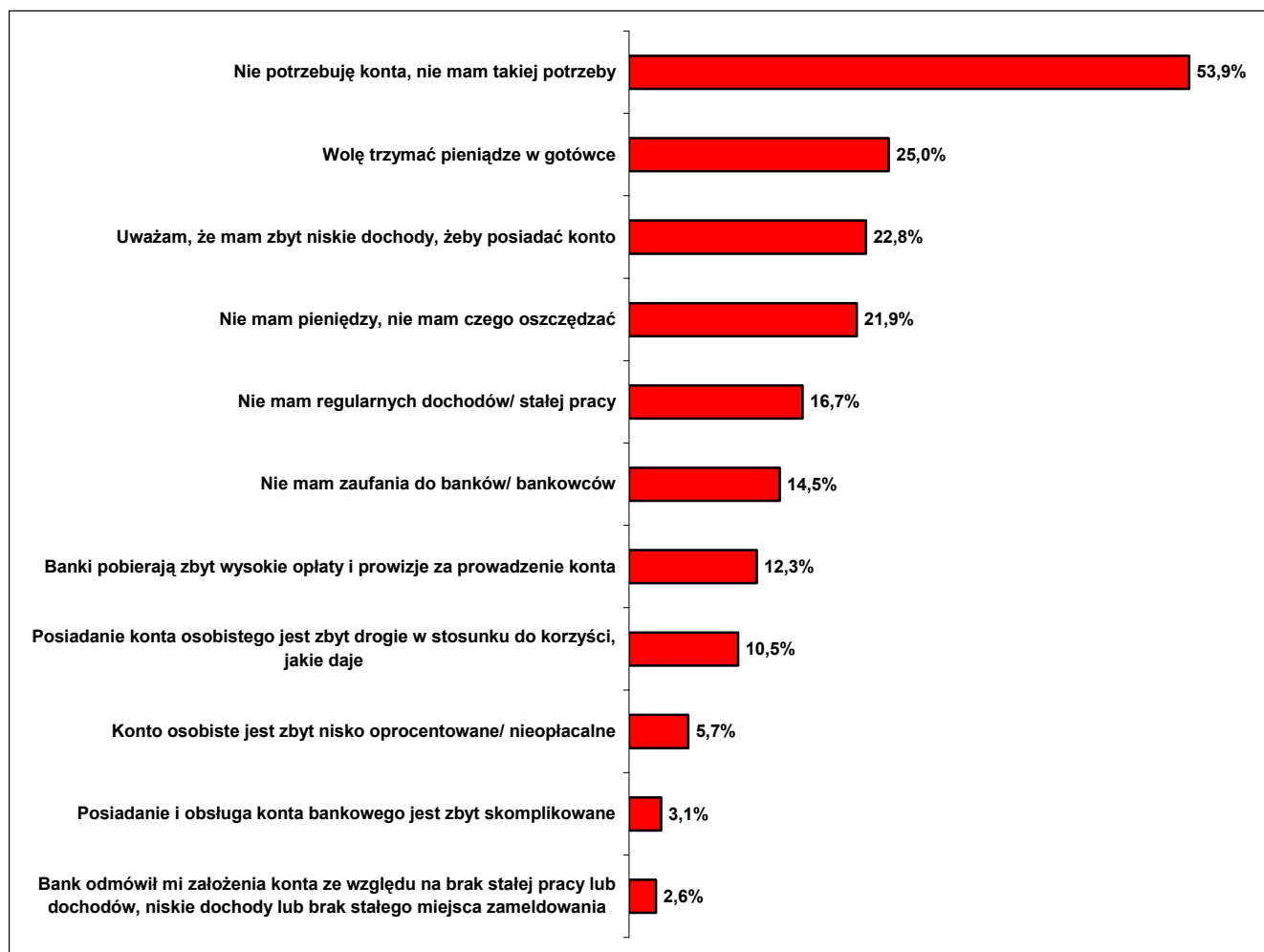
W badaniu z 2009 roku również zidentyfikowano najważniejsze przyczyny nieposiadania konta osobistego. Odpowiedzi w pytaniu były wystandaryzowane, a respondent mógł wskazać kilka powodów. Istniała także możliwość podania innej przyczyny. Najważniejsze powody nieposiadania konta osobistego przez Polaków są następujące: nie ma takiej potrzeby (54% respondentów), woli trzymać pieniądze w gotówce (25%), uważa, że ma zbyt niskie dochody, żeby posiadać konto (poniżej 23%) oraz nie ma pieniędzy i nie ma czego oszczędzać (22%). Czynniki związane z dochodami (brak, zbyt niskie, nieregularne dochody) stanowią łącznie najważniejsze przyczyny nieposiadania konta osobistego (64%, kolor czerwony w tabeli 1). Drugim najważniejszym powodem nieposiadania rachunku bankowego jest brak takiej potrzeby (53,9% kolor różowy). Czynniki związane z kosztami i opłacalnością konta osobistego stanowią trzecią najważniejszą grupę przyczyn (28,9%, kolor niebieski).

Tabela 1. Powody nieposiadania konta osobistego przez Polaków w 2009 r., wielokrotny wybór (liczebność i w procentach)

Lp.		Liczebność	Procent wskazań przez osoby nieposiadające konta osobistego
1	Nie potrzebuję konta, nie mam takiej potrzeby	123	53,9%
2	Wolę trzymać pieniądze w gotówce	57	25,0%
3	Uważam, że mam zbyt niskie dochody, żeby posiadać konto	52	22,8%
4	Nie mam pieniędzy, nie mam czego oszczędzać	50	21,9%
5	Nie mam regularnych dochodów/ stałej pracy	38	16,7%
6	Nie mam zaufania do banków/ bankowców	33	14,5%
7	Banki pobierają zbyt wysokie opłaty i prowizje za prowadzenie konta	28	12,3%
8	Posiadanie konta osobistego jest zbyt drogie w stosunku do korzyści jakie daje	24	10,5%
9	Konto osobiste jest zbyt nisko oprocentowane/ nieopłacalne	13	5,7%
10	Posiadanie i obsługa konta bankowego jest zbyt skomplikowane	7	3,1%
11	Bank odmówił mi założenia konta ze względu na brak stałej pracy lub dochodów, niskie dochody lub brak stałego miejsca zameldowania	6	2,6%
12	Karta debetowa wydana do konta jest zbyt droga w stosunku do korzyści jakie daje	1	0,4%
13	Mam tylko konto firmowe	1	0,4%
	Razem	433	-

Źródło: obliczenia i opracowanie własne. N=228, które wskazały 433 powody nieposiadania konta osobistego. Błąd standardowy odpowiedzi 6,62%. Respondenci przeciętnie wskazywali dwie przyczyny. Kolorem czerwonym zaznaczono czynniki dochodowe, a niebieskim związane z kosztami korzystania z konta osobistego.

Wykres 15. Powody nieposiadania konta osobistego przez Polaków w 2009 r., wielokrotny wybór (w procentach)

Źródło: obliczenia i opracowanie własne. N=228, które wskazały 433 przyczyny nieposiadania konta osobistego. Błąd standardowy odpowiedzi 6,62%.

Spośród 123 osób, które wskazały, że „nie potrzebują konta lub nie mają takiej potrzeby”, 60 osób wymieniło wyłącznie tę jedną, powyżej wskazaną przyczynę, natomiast pozostałe 63 osoby określiły kolejne czynniki decydujące o nieposiadaniu rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego. Porządek wskazanych czynników jest podobny do tego, jaki jest zaprezentowany w tabeli 1 z jednym wyjątkiem. Przyczyna „bank pobiera zbyt wysokie opłaty i prowizje za prowadzenie konta” relatywnie wzrosła o dwie pozycje. Rola bodźców dochodowych uległa zwiększeniu do 92% (wielokrotny wybór). Wzrosło także znaczenie czynników kosztowych i związanych z opłacalnością posiadania konta osobistego do aż 50,8%. Trzecim najważniejszym powodem, po eliminacji przyczyny „nie potrzebuję”, jest „preferencja trzymania pieniędzy w gotówce” (38,1%).

Tabela 2. Kolejne przyczyny nieposiadania konta osobistego osób, które odpowiedziały, że „nie potrzebują konta lub nie mają takiej potrzeby” w badaniu z 2009 r.

Lp.	Lp. z tabeli 1.		Liczba wskazań na następane przyczyny	Procent wskazań przez osoby, które nie potrzebują konta, nie mają takiej potrzeby
1	2	Wolę trzymać pieniądze w gotówce	24	38,1%
2	3	Uważam, że mam zbyt niskie dochody, żeby posiadać konto	23	36,5%
3	4	Nie mam pieniędzy, nie mam czego oszczędzać	22	34,9%
4	7	Banki pobierają zbyt wysokie opłaty i prowizje za prowadzenie konta	16	25,4%
5	5	Nie mam regularnych dochodów/ stałej pracy	12	19,0%
6	6	Nie mam zaufania do banków/ bankowców	11	17,5%
7	8	Posiadanie konta osobistego jest zbyt drogie w stosunku do korzyści jakie daje	8	12,7%
8	9	Konto osobiste jest zbyt nisko oprocentowane/ nieopłacalne	7	11,1%
9	10	Posiadanie i obsługa konta bankowego jest zbyt skomplikowane	2	3,2%
10	11	Bank odmówił mi założenia konta ze względu na brak stałej pracy lub dochodów, niskie dochody lub brak stałego miejsca zameldowania	1	1,6%
11	12	Karta debetowa wydana do konta jest zbyt droga w stosunku do korzyści jakie daje	1	1,6%
		Razem	127	-

Źródło: obliczenia i opracowanie własne. N=63, które wskazały 127 przyczyn. Spośród 123 osób, które odpowiedziały, że „nie posiadają konta bankowego, ponieważ jego nie potrzebują lub nie mają takiej potrzeby” 63 respondentów określiło kolejne, równie ważne przyczyny. 60 osób wskazało wyłącznie, że nie posiada konta osobistego, ponieważ go nie potrzebuje. Lp. z tabeli 1. pomaga w porównaniu ważności wszystkich powodów nieposiadania rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego. Kolorem czerwonym zaznaczono czynniki dochodowe, a niebieskim związane z kosztami i korzyściami związanymi z posiadaniem konta osobistego.

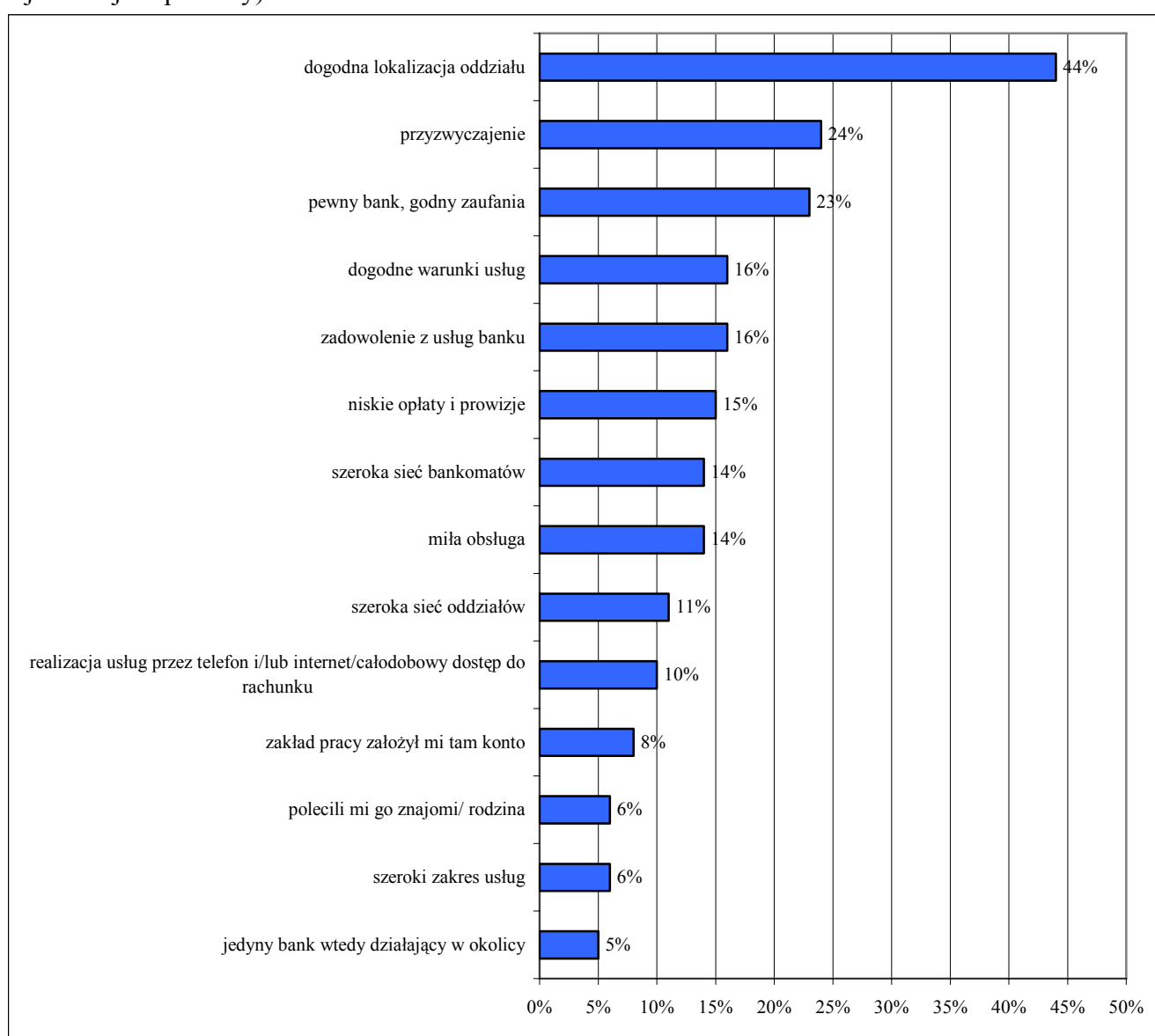
Porównując przyczyny nieposiadania konta bankowego w badaniach przeprowadzonych w 2006 i 2009 r., można stwierdzić, że na pierwszym miejscu w obu badaniach jest ten sam czynnik, tj. że respondenci nie potrzebują konta osobistego. Wyniki każdego pytania należy interpretować z ostrożnością, ponieważ pytani mogli udzielić albo tylko jedną odpowiedź, trzy, albo kilka odpowiedzi. Drugi czynnik jest już inny i w pierwszym badaniu dotyczy braku pieniędzy, natomiast w drugim badaniu ludzie preferowali trzymanie dochodów w gotówce. Bez względu na wspomniane różnice wysoko w hierarchii przyczyn znajduje się: brak stałych lub niskie dochody oraz brak pracy lub oszczędności. Innym podejściem na opisanie powodów nieposiadania rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego jest odniesienie sytuacji w Polsce do tej, jaka jest w Unii Europejskiej. W 2006 r. dwie najważniejsze przyczyny były związane z dochodami, trzecia natomiast

dotyczyła wysokich kosztów usług bankowych. W 2009 r. dopiero suma wszystkich czynników kosztowych związanych z kontem osobistym była na trzeciej pozycji.

Dodatkowo w badaniu z 2006 r. zidentyfikowano najważniejsze powody korzystania z usług danego, a nie innego banku. Są to: dogodna lokalizacja oddziału, przyzwyczajenie, zaufanie do banku, zadowolenie z usług banku, dogodne warunki usług, niskie opłaty i prowizje. Najważniejszym czynnikiem, który determinował wybór danego banku, było dobre położenie oddziału, co łącznie z rozbudowaną siecią bankomatów i placówek dało aż 69% odpowiedzi. Drugie badanie nie obejmowało w swym zakresie tego tematu.

Wykres 16. Najważniejsze determinanty wyboru danego banku przez Polaków w 2006 r. (trzy najważniejsze powody)

Źródło: obliczenia i opracowanie własne. N=466.

4. Podstawowe charakterystyki prób

Badania w 2006 i 2009 r. przeprowadziły w terenie dwie różne firmy badawcze, stąd częściowo odmienna metryczka, sposób doboru i struktura próby. Próby były reprezentatywne według przyjętych kryteriów (płeć, wiek, region lub makroregion GUS oraz w drugim badaniu miejsce zamieszkania). Ilościowe porównanie struktur badanych prób zostało przedstawione w załączniku. Wśród najważniejszych wniosków dotyczących porównania obu prób można wymienić następujące:

1. Badanie z 2006 r. objęło osoby od 15 roku życia, a z 2009 r. od 18 roku, co wpłynęło na niższą wartość wskaźnika ubankowienia w pierwszym przypadku, ponieważ młodzież jest jedną z mniej ubankowionych grup.
2. W próbie z badania w 2006 r. osoby z wykształceniem podstawowym stanowiły 33%, natomiast w próbie z 2009 r. grupa ta była mniej liczna (8%). W badaniu z 2006 r. osoby z wykształceniem wyższym stanowiły 10% próby, natomiast w badaniu z 2009 r. 18%. Spadek odsetka osób z wykształceniem podstawowym i wzrost odsetka osób z wykształceniem wyższym w próbach jest zgodny z ogólną tendencją w społeczeństwie. Dla porównania poniżej podano dane z ostatnio przeprowadzonego spisu powszechnego w Polsce. W 2002 r. w grupie osób w wieku 15 lat i więcej było 10,2% osób z wykształceniem wyższym, 3,3% z policealnym, 20,4% ze średnim zawodowym, 9% z ogólnokształcącym, 24,1% z zasadniczym zawodowym, 28,2% z ukończonym podstawowym, a 4,9% zostało zakwalifikowane do kategorii „pozostałe” wykształcenie⁷.
3. Zaobserwowano znaczny wzrost dochodów na przestrzeni badanych lat w porównywanych próbach. W próbie z badania z 2006 r. 12% gospodarstw domowych miało miesięczny dochód netto powyżej 3000 zł, natomiast w próbie z 2009 r. takich gospodarstw było już 32%.

Pod koniec 2005 r. przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na osobę w gospodarstwie domowym wynosił 761 zł⁸. Przeciętny miesięczny dochód rozporządzalny na 1 osobę w gospodarstwie domowym w Polsce w 2008 r. wynosił

---

⁷ *Rocznik demograficzny*, Roczniki Branżowe, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2009, s. 514.

⁸ *Sytuacja gospodarstw domowych w 2005 r. w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych*, Główny Urząd Statystyczny, Departament Statystyki Społecznej, Informacja sygnałna z 23 czerwca 2006 r.

1045 zł⁹. Na przestrzeni lat 2005-2008 przeciętny rozporządzalny dochód na osobę w gospodarstwie domowym wzrósł nominalnie o ponad 37%. Badane próby charakteryzują się przeciętnie znacznie większym wzrostem dochodów.

4. W próbie z 2006 r. emeryci i renciści stanowili 30%, studenci i uczniowie 16%, a bezrobotni 12%. W badaniu z 2009 r. struktura przedstawia się następująco: emeryci i renciści (24%), studenci i uczniowie (7%), bezrobotni (4%). Spadek bezrobocia wynikał także z ogólnej sytuacji ekonomicznej w Polsce, lecz nie następował on w takim szybkim tempie. Udział emerytów i rencistów w Polsce natomiast stale rośnie.

W kwietniu 2006 r. stopa bezrobocia według GUS wynosiła 17,2%¹⁰. Stopa bezrobocia według GUS w lutym 2009 r. wynosiła 10,9%, a według metody BAEL w I kw. tego samego roku 8,3%¹¹. Zgodnie z danymi podanymi przez GUS, współczynnik aktywności zawodowej Polaków (osoby pracujące oraz bezrobotne, które chcą pracować, wśród osób w wieku 15 lat i więcej) w I kwartale 2009 r. wynosił 54,5%, natomiast wskaźnik zatrudnienia 50%¹². Udziały te można skonfrontować z procentem osób pracujących na stałe (52,8%) i dorywczo (6,9%) w próbie z 2009 r. Liczba emerytów i rencistów według danych GUS na luty 2009 r. wynosiła 9,3 miliona osób (w tym 1,4 mln osób z rolniczego systemu ubezpieczeń)¹³. Natomiast liczba Polaków w wieku 15 lat lub więcej wynosiła w I kwartale 2009 r. 31,4 mln osób¹⁴. Udział emerytów i rencistów w populacji Polaków powyżej 15 roku życia wynosił 29,7% w I kwartale 2009 r. Według danych podanych przez ZUS przeciętna liczba osób pobierających świadczenia emerytalno-rentowe wynosiła w 2006 r. 7,2 mln, natomiast w 2008 r. 7,4 mln (liczba emerytur, rent z tytułu niezdolności do pracy i rent rodzinnych)¹⁵. Według danych KRUS liczba świadczeniobiorców na koniec 2005 r. wynosiła 1,7 mln, natomiast na koniec 2008 r. 1,5 mln¹⁶. Uwzględniając jedynie dane z ZUS i KRUS (Polacy mogą także otrzymywać emerytury i renty z innych źródeł niż ZUS i KRUS), udział emerytów i rencistów wśród Polaków powyżej 15 roku życia wynosił 28,2%.

---

⁹ *Sytuacja gospodarstw domowych w 2008 r. w świetle wyników badania budżetów gospodarstw domowych*, Główny Urząd Statystyczny, Departament Pracy i Warunków Życia, Informacja sygnałna z 22 maja 2009 r. Wartość ta jest na koniec 2008 r. i jest najbliższym momentu wykonania drugiego badania, czyli I kwartale 2009 r.

¹⁰ Udział zarejestrowanych bezrobotnych w cywilnej ludności aktywnej zawodowo. Bezrobocie rejestrowane według GUS.

¹¹ *Biuletyn statystyczny* nr 9, GUS, Warszawa 2009.

¹² *Ibidem*.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ważniejsze informacje z zakresu ubezpieczeń społecznych 2008 r.*, Zakład Ubezpieczeń Społecznych Departament Statystyki, Warszawa maj 2009 r., s. 13 – 14.

¹⁶ <http://www.krus.gov.pl>.

5. Definicja „urzędnicy” z 2006 r. jest szersza niż ta z 2009 r. Definicja „kadry kierowniczej oraz specjalistów wyższego szczebla” z 2009 r. obejmuje także pracowników umysłowych, techników i specjalistów, co jest szerszym terminem niż grupa „menedżerowie” z 2006 r.
6. W obu badaniach zastosowano różne podziały próby według sytuacji zawodowej. W badaniu z 2006 r. w próbie wyodrębniono 8 grup, natomiast w badaniu z 2009 r. próba została podzielona na 6 grup, w tym na osoby pracujące na stałe i dorywczo. W nowszym badaniu do osób pracujących na stałe doliczono także osoby i rolników prowadzących własną działalność gospodarczą (z reguły osoby te mają stałe źródło dochodu, różnią się tylko tym, że pracę wykonują dla siebie, a nie dla innego podmiotu lub osoby). W kolejnym podziale osoby pracujące na stałe i dorywczo uszeregowano w czterech grupach: 1. kadra kierownicza i specjaliści wyższego szczebla (pracownicy umysłowi, właściciele prywatnych firm, specjaliści z wyższym wykształceniem, wolne zawody, dyrektorzy, stanowiska kierownicze, technicy i wyspecjalizowani technicy administracyjno-biurowi), 2. pracownicy niższego szczebla i robotnicy, 3. pracownicy instytucji państwowej lub samorządowej, 4. rolnicy.

Na przestrzeni 3 lat zmieniło się polskie społeczeństwo: przybyło osób starszych, emerytów i rencistów, osób z wykształceniem wyższym oraz wzrosły nominalne dochody gospodarstw domowych. W badanym okresie zmieniła się również liczba mieszkańców Polski. W badaniu w 2009 r. metryczki starano się dostosować do tych, jakie były w 2006 r., uwzględniając globalne i krajowe zmiany obserwowanych charakterystyk.

5. Ubankowienie w krajach Unii Europejskiej

5.1. Eurobarometer¹⁷

W okresie 27 czerwca – 1 lipca 2008 r. zostało przeprowadzone badanie na próbie 27 tysięcy losowo wybranych respondentów w wieku 21 lat i więcej, po około 1000 osób na każdy kraj członkowski UE. Wywiady były realizowane za pomocą rozmów telefonicznych z użyciem telefonów stacjonarnych i telefonów komórkowych w przypadku Finlandii i Austrii. W Bułgarii, Republice Czeskiej, Estonii, Łotwie, Litwie, Węgrzech, Polsce, Rumunii i Słowacji 700 wywiadów odbyło się telefonicznie (WebCATI), a 300 w formie bezpośrednich

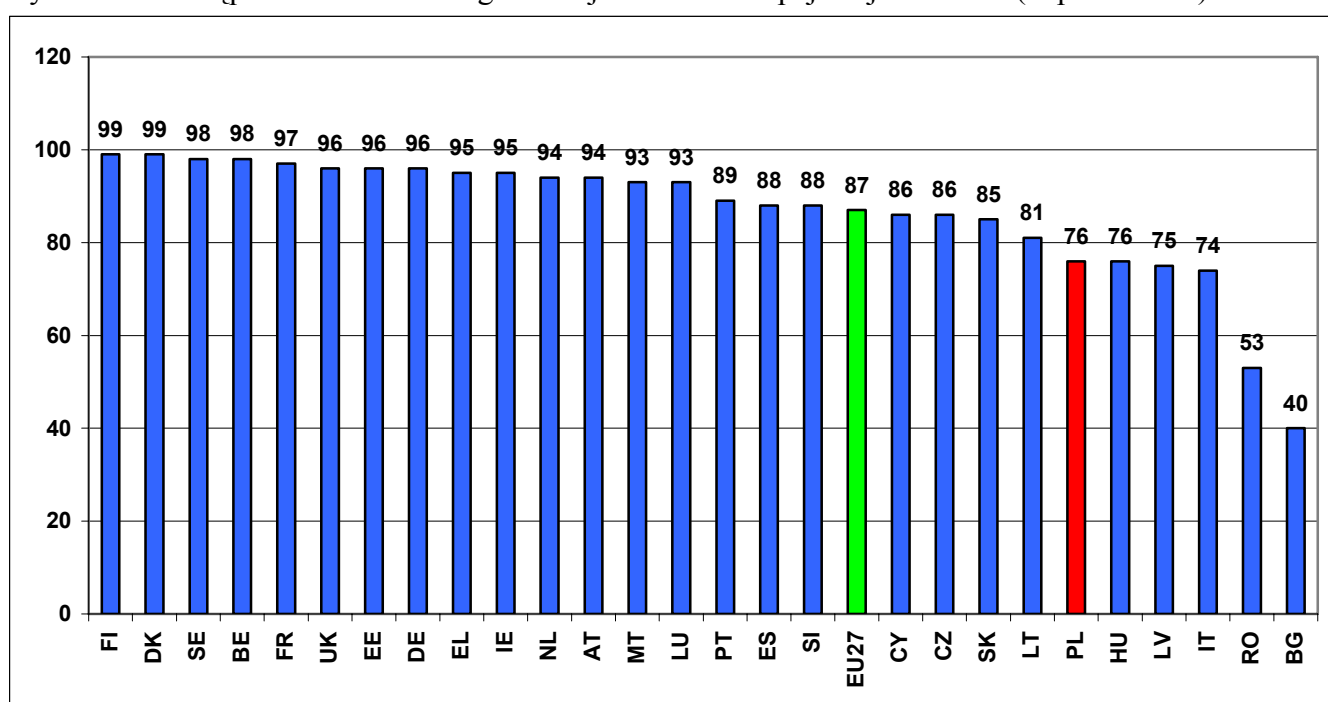
---

¹⁷ *Consumers' views on switching service providers. Analytical Report, Flash Eurobarometer 243 – The Gallup Organization, European Commission January 2009.*

wywiadów (F2F interviews). Metryczka zastosowana w badaniu zleconym przez Komisję Europejską jest bardzo uproszczona w porównaniu z wcześniej prezentowanymi badaniami. Przykładowo miejsce zamieszkania zostało podzielone na trzy kategorie: obszary miejskie, miasteczka i zurbanizowane obszary oraz wieś, a grupa zawodowa tylko na cztery kategorie: samozatrudnieni, pracownik, pracownik fizyczny, niepracujący.

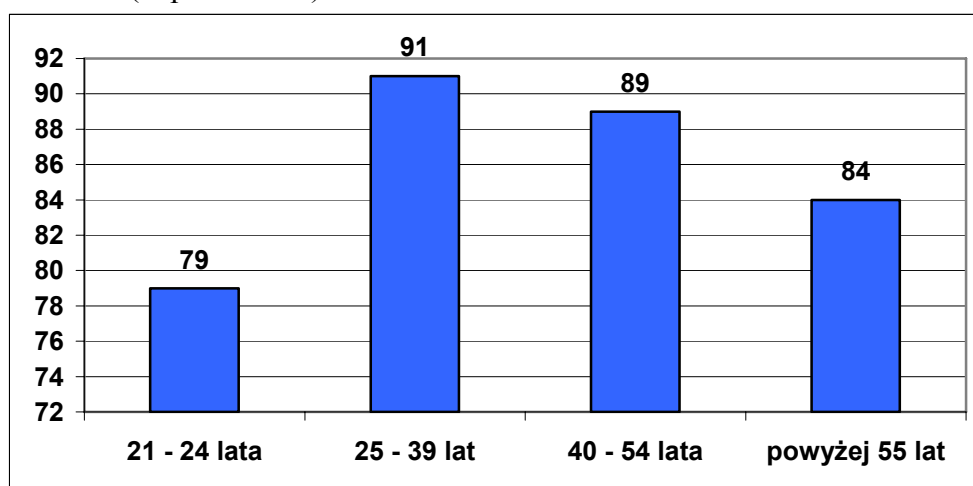
Zgodnie z przeprowadzonym badaniem, 87% Europejczyków powyżej 20 roku życia korzysta z rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego. Polska jest na 6 miejscu od końca, z posiadaniem konta osobistego na poziomie 76%.

Wykres 17. Dostęp do konta osobistego w krajach Unii Europejskiej w 2008 r. (w procentach)

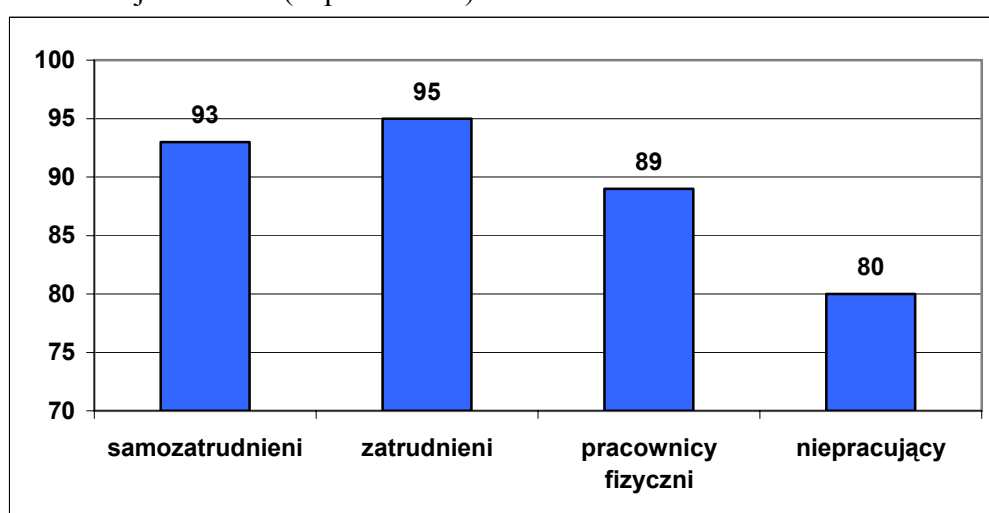
Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Consumers' views on switching service providers. Analytical Report*, Flash Eurobarometer 243 – The Gallup Organization, European Commission January 2009, s. 31.

Wykres 18. Dostęp do konta bankowego w krajach Unii Europejskiej w zależności od wieku w 2008 r. (w procentach)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Consumers' views on switching service providers. Annex tables, Flash Eurobarometer 243 – The Gallup Organization, European Commission January 2009, s. 11. Przeciętna dla 27 krajów UE.*

Wykres 19. Dostęp do konta bankowego w krajach Unii Europejskiej w zależności od sytuacji zawodowej w 2008 r. (w procentach)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Consumers' views on switching service providers. Annex tables, Flash Eurobarometer 243 – The Gallup Organization, European Commission January 2009, s. 11. Samozatrudniony jest definiowany jako: własna działalność gospodarcza, wolny zawód, kierownicze stanowiska, rolnik. Zatrudnieni to: sprzedawca, urzędnik, specjalista, pracownicy średniego i wyższego szczebla, wolne zawody nie samozatrudnieni. Pracownicy fizyczni to: wykwalifikowany i niewykwalifikowany pracownik fizyczny. Osoba niepracująca to: student, emeryt/ rencista, bezrobotny, gospodyni domowa. Przeciętna dla 27 krajów UE.*

5.2. Badanie wykluczenia finansowego

W przeprowadzonym w lipcu 2007 r. ogólnopolskim badaniu reprezentatywnym w ramach projektu na temat wykluczenia finansowego w Polsce dostęp do rachunku

oszczędnościowo-rozliczeniowego (ROR) deklarowało 68,4% Polaków¹⁸. 966-osobowa próba obejmowała osoby od 18 do 75 roku życia. Reprezentatywność próby została dokonana na poziomie województw i 5 klas miejsca zamieszkania. Kwotowo dobierano próbę także według trzech zmiennych: płci, wieku i wykształcenia¹⁹. Osoby, które nie miały dostępu do konta osobistego w Polsce, wymieniły następujące powody jego nieposiadania (N=315):

- korzystam z konta współmałżonka/partnera (1,9%),
- korzystam z konta innego członka gospodarstwa domowego (3,2%),
- korzystam z konta osoby spoza gospodarstwa domowego (0,3%),
- korzystam z konta oszczędnościowego (2,2%),
- nie korzystam z powodu wysokich opłat (7%),
- nie potrzebuję konta, ponieważ jest dla mnie łatwiejsze/dogodniejsze posługiwanie się gotówką (70,5%),
- 14,9% nie podało przyczyny lub wskazało, że trudno odpowiedzieć.

W ramach porównania krajów Unii Europejskiej zostały przeprowadzone porównawcze badania na temat ubankowienia i marginalnego ubankowienia wśród 15 członków Unii Europejskiej (Eurobarometer Survey 60.2) oraz 10 nowych krajów Unii Europejskiej (Eurobarometer 2003.5)²⁰. Obydwa badania zostały przeprowadzone na koniec 2003 r. *Nieubankowieni* zostali zdefiniowani jako osoby, które nie mają dostępu do jakiegokolwiek rachunku bankowego (konta osobistego, rachunku oszczędnościowego). *Marginalnie ubankowieni* to osoby, które mają rachunek oszczędnościowy (rachunek lokaty terminowej) bez możliwości wykonywania elektronicznych płatności, bez karty płatniczej i książki czekowej. Badanie Eurobarometer obejmowało osoby od 15 roku życia, jednakże wyniki zostały przeliczone w taki sposób, aby obejmowały respondentów od 18 roku życia.

Według danych z końca 2003 r. wskaźnik ubankowienia (konto osobiste/ROR) w Polsce był wyższy od tego, jaki miał miejsce na Łotwie, Litwie i Grecji. Poziom ubankowienia w Polsce był niższy od przeciętnej dla nowych członków Unii Europejskiej.

---

¹⁸ P. Błędowski, M. Iwanicz-Drozdowska, *Financial Services Provision and Prevention of Financial Exclusion in Poland. National Survey*, Warszawa September 2007, s. 6.

¹⁹ Ibidem, s. 3-4.

²⁰ *Financial Services Provision and Prevention of Financial Exclusion VC/2006/0183*, European Commission Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities 2008; M. Crame, A. Finney, E. Kempson, *Financial services provision and prevention on financial exclusion. Eurobarometer report*, Personal Finance Research Centre, University of Bristol August 2007, s. 6.

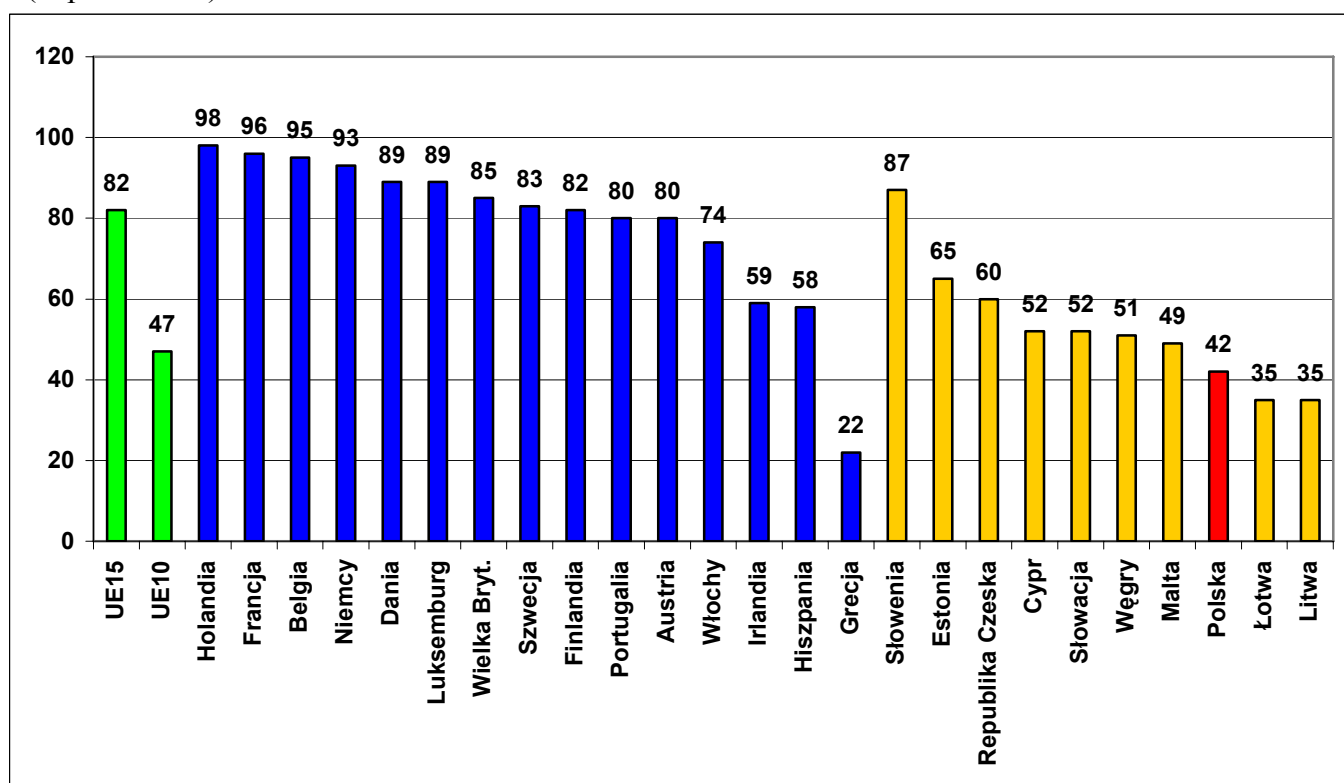
Tabela 3. Poziom wykluczenia finansowego osób fizycznych w krajach Unii Europejskiej na koniec 2003r. (w procentach)

	Posiada konto osobiste (ROR)	Brak konta osobistego (ROR)	Marginalnie ubankowieni	Nie posiada dostępu do jakiegokolwiek rachunku bankowego
EU15	82	18	8	10
EU10	47	53	6	47
Holandia	98	2	1	2
Francja	96	4	1	3
Belgia	95	5	3	3
Niemcy	93	7	2	5
Dania	89	11	7	5
Luksemburg	89	11	6	6
Wielka Bryt.	85	15	6	9
Szwecja	83	17	9	8
Finlandia	82	18	6	11
Portugalia	80	20	2	18
Austria	80	20	11	9
Włochy	74	26	7	19
Irlandia	59	41	21	19
Hiszpania	58	42	30	11
Grecja	22	78	42	36
Słowenia	87	13	2	11
Estonia	65	35	8	27
Republika Czeska	60	40	11	29
Cypr	52	48	19	29
Słowacja	52	48	12	37
Węgry	51	49	6	43
Malta	49	51	27	25
Polska	42	58	2	56
Łotwa	35	65	3	62
Litwa	35	65	12	53

Źródło: obliczenia i opracowanie własne na podstawie: *Financial Services Provision and Prevention of Financial Exclusion VC/2006/0183*, European Commission Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities 2008, s. 23. Osoby marginalnie ubankowane posiadają tylko rachunek oszczędnościowy lub lokaty terminowej bez możliwości wykonywania rozliczeń, bez karty płatniczej lub czeków.

Wykres 20. Posiadanie konta osobistego (ROR) w krajach Unii Europejskiej na koniec 2003 r. (w procentach)

Źródło: obliczenia i opracowanie własne na podstawie: *Financial Services Provision and Prevention of Financial Exclusion VC/2006/0183*, European Commission Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities 2008, s. 23. Wyniki dotyczą dwóch różnych badań z końca 2003 r. Pierwsze dotyczyło 15 członków Unii Europejskiej (*Eurobarometer Survey 60.2*), drugie 10 nowych krajów Unii Europejskiej (*Eurobarometer 2003.5*). Kolorem czerwonym zaznaczono Polskę, żółtym pozostałych 9-ciu nowych członków UE, niebieskim dotychczasowe kraje UE, zielony kolor dotyczy przeciętnych dla UE 15 i UE 10. Wyniki badań dotyczą osób od 18 roku życia.

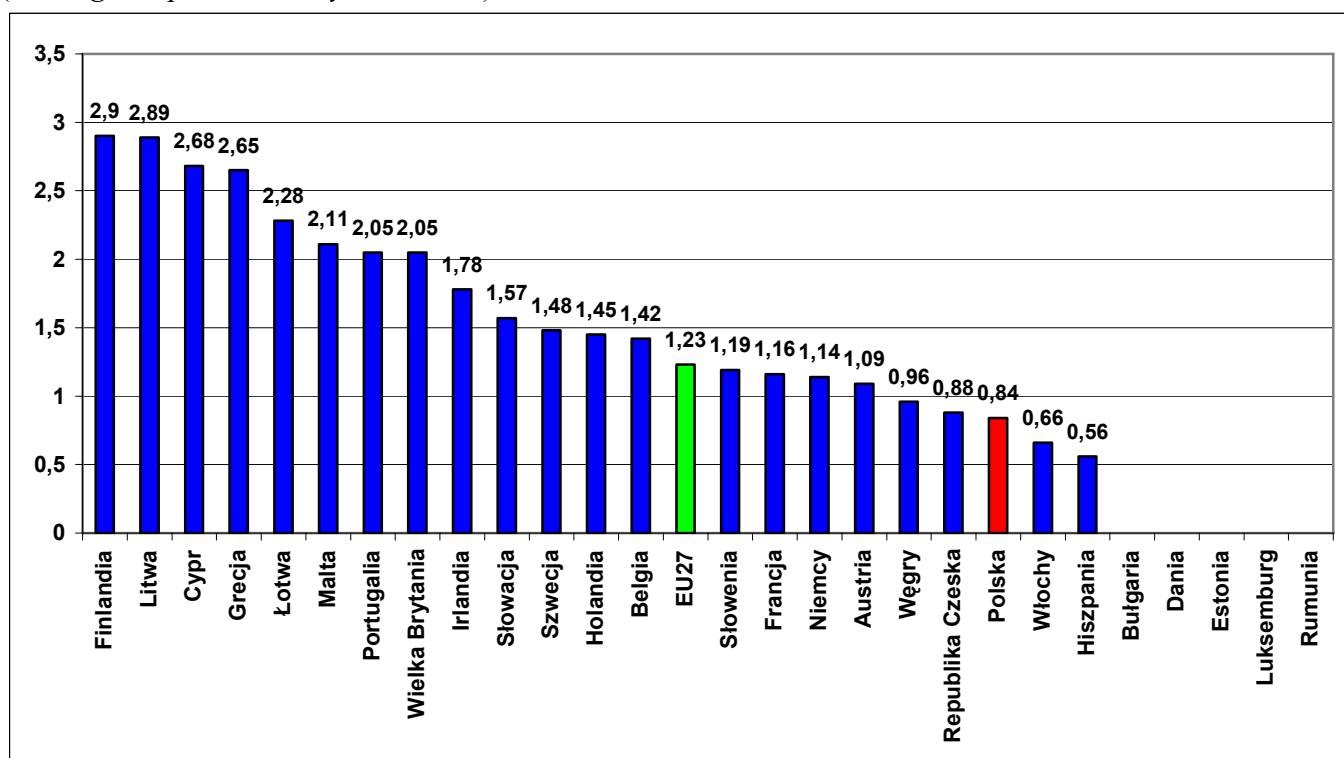
5.3. Statystyki z Blue Book

Dla porównania zamieszczono najnowsze statystyki dotyczące liczby rachunków bankowych, tj. depozytów typu *overnight, per capita* w krajach Unii Europejskiej w 2008 r.²¹. Dane statystyczne przedstawiają inne wyniki niż badania reprezentatywne wcześniej opisane, co jest zrozumiałe, wzięwszy pod uwagę różnicę między badaniami rzeczywistego dostępu do rachunku a czysto statystycznymi analizami, w których ubankowienie „statystyczne” jest zawyżone w stosunku do ubankowienia rzeczywistego o osoby posiadające więcej niż jeden rachunek. Jednakże kolejność grup krajów jest zachowana, tzn. kraje Europy Zachodniej charakteryzują się dużym ubankowaniem, natomiast kraje Europy Środkowo-Wschodniej mniejszym. Niektóre kraje, w tym szczególnie śródziemnomorskie, mają relatywnie wysokie wskaźniki, co jest wynikiem pewnych specyficznych uwarunkowań kulturowych.

²¹ *Blue Book. Payment Statistics*, ECB September 2009.

Spośród krajów, które raportują informacje za 2008 r. do *Blue Book*, Polska ma lepszy wskaźnik ubankowienia niż Hiszpania i Włochy oraz niewiele niższy od Republiki Czeskiej. Prawdopodobnie w Polsce jest też więcej rachunków niż w Rumunii i Bułgarii, które nie podały porównywalnych danych statystycznych.

Wykres 21. Liczba kont osobistych *per capita* w krajach Unii Europejskiej w 2008 r. (*overnight deposits held by non-MIFs*)

Źródło: *Blue Book. Payment Statistics*, ECB September 2009, s. 9. Dane dla Rumunii z 2008 r. w części *country data* dają 1,71 rachunku *per capita*, jednakże są nieporównywalne z innymi krajami, dlatego nie zostały zaprezentowane na wykresie.

6. Wnioski

Wnioski dotyczące porównania wyników badań

1. Ubankowienie wśród Polaków dynamicznie wzrosło w latach 2006-2009. Największy wzrost zanotowano wśród grup, które były najmniej ubankowane w 2006 r.: studenci, bezrobotni, osoby o najniższych dochodach i z wykształceniem podstawowym, ludzie mieszkający na wsi, młodzież i osoby starsze.
2. Podstawowa przyczyna nieposiadania rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego to brak takiej potrzeby. Wśród osób, które tak odpowiedziały i wskazały kolejne powody, najczęściej wymieniane destymulanty to: brak, niskie lub nieregularne dochody, zbyt

wysokie koszty lub zbyt mała opłacalność konta osobistego i preferencja trzymania pieniędzy w gotówce.

3. Zanotowano problemy z porównywalnością wyników badań ze względu na różny dobór i strukturę prób. Podejście do badań powinno być możliwie podobne, co jest warunkiem możliwym do spełnienia tylko w krótkim okresie. W dłuższej perspektywie w społeczeństwie występują takie trendy, które uniemożliwiają posługiwanie się jednym schematem. Wśród istotnych tego typu tendencji w społeczeństwie można wymienić następujące: starzenie się społeczeństwa, zmiany prawne, które dotyczą wprowadzenia lub zniesienia możliwości przejścia na wcześniejsze renty lub emerytury, nominalny wzrost dochodów gospodarstw domowych wraz ze wzrostem gospodarczym i wzrostem płac, rozwój niepublicznych szkół wyższych, itd.
4. Każda współpracująca agencja badawcza stosowała częściowo odmienne sposoby doboru próby i działania w terenie, pomimo posługiwania się tymi samymi nazwami i pojęciami. Ze względu na wspomniane przyczyny porównywalność tego typu badań jest utrudniona.
5. W ostatnich latach w Polsce następował stały wzrost ubankowienia, według różnych badań i podejść przedstawionych w opracowaniu wynosił on: 42% na koniec 2003 r., 48% w I kwartale 2006 r., 68% w lipcu 2007 r., 76% w 2008 r., 77% w I kwartale 2009 r. Dodatkowo ostatnie badanie przeprowadzone przez KIR S.A. określiło wysokość ubankowienia w Polsce na blisko 80%²². Należy jednakże mieć na uwadze, że badania te różnią się między sobą.
6. Porównywanie z danymi z Blue Book jest utrudnione, ponieważ dane raportowane do EBC nie zawierają na przykład informacji o liczbie kont osobistych prowadzonych w SKOK-ach. W przypadku uwzględnienia 2 milionów rachunków prowadzonych przez SKOK wskaźnik ubankowienia w Polsce w 2008 r. wzrośnie do ponad 0,89. W danych statystycznych nie jest też zawarta informacja, ile jest wspólnych, a ile indywidualnych rachunków oszczędnościowo-rozliczeniowych. Poza tym w danych statystycznych z *Blue Book* osoba, która posiada kilka rachunków różnego typu, liczona jest wielokrotnie. Badanie sondażowe pozwala wyeliminować wspomniane problemy.

---

²² M. Szymański, *EBPP – szansa na realizację premii zaoferowania w zakresie płatności masowych w Polsce*, KIR, prezentacja z V Plenarnego Posiedzenia Koalicji na rzecz Obrotu Bezgotówkowego i Mikropłatności, Warszawa 24 listopada 2009 r.

Wnioski dotyczące porównania ubankowienia z innymi krajami Unii Europejskiej

1. Ubankowienie w Polsce jest na porównywalnym poziomie, jaki jest wśród innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej, tj. Węgier, Słowacji, Litwy, Łotwy, ale o ponad 10 pkt. procentowych mniej niż jest to w przypadku Słowacji i Republiki Czeskiej. Dystans Polski z 2003 r. do przeciętnej w UE z 2008 r. został znacznie zmniejszony według badań sondażowych zleconych przez Komisję Europejską. Pomimo poprawy sytuacji Polska jednak wśród krajów Grupy Wyszehradzkiej zaniża średnią, ze względu na wspomnianą lepszą sytuację na Słowacji i w Czechach.
2. Polska pod względem wskaźnika ubankowienia wyprzedzała już niektóre kraje Europy Zachodniej: Grecję (według badania na zlecenie KE o wykluczeniu finansowym z 2003 r. opublikowanym w 2008 r.), Włochy (badanie na zlecenie KE z 2008 r. i dane za 2008 r. z Blue Book) oraz Hiszpanię (dane za 2008 r. z Blue Book).
3. Badanie Komisji Europejskiej o wykluczeniu finansowym z 2008 r. wykorzystuje dane z dwóch wcześniej przeprowadzonych badań Eurobarometer z 2003 r., powoływanie się w nowych opracowaniach z 2008 r. na te badania może prowadzić do nieaktualnych wniosków (perspektywa historyczna). Korzystając z dotychczasowych działań podjętych przez KE, problem wykluczenia finansowego mógłby być ponownie zbadany we wszystkich krajach UE w 2010 lub 2011 r.

Załącznik

Tabela 1. Porównanie struktury prób badania z 2006 i 2009 r. (cz. 1)

PŁEĆ						
Badanie 2006	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety			
		1026	491	535		
		48%	52%			
Badanie 2009	b.d.	b.d.				
WIEK						
Badanie 2006	Ogółem	15 - 29 lat	30 - 39 lat	40 - 49 lat	50 - 59 lat	60 lat i więcej
	1026	306	161	197	149	213
	100%	30%	16%	19%	15%	21%
Badanie 2009	Ogółem	18 - 29 lat	30 - 44 lata	45 - 59 lat	60 lat i więcej	
	1000	241	257	291	211	
	100%	24%	26%	29%	21%	
WYKSZTAŁCENIE						
Badanie 2006	Ogółem	Podstawowe	Zasadnicze	Średnie	Wyższe	
	1026	339	247	335	105	
	100%	33%	24%	33%	10%	
Badanie 2009	Ogółem	Podstawowe	Zasadnicze zawodowe	Średnie	Policealne	Wyższe
	992	81	239	390	101	181
	100%	8%	24%	39%	10%	18%
DOCHÓD RODZINY (średni miesięczny dochód netto gospodarstwa domowego w zł)						
Badanie 2006	Ogółem	do 900 zł	901-1250 zł	1251-2000 zł	2001-3000 zł	ponad 3000 zł
	852	164	144	247	194	103
	100%	19%	17%	29%	23%	12%
Badanie 2009	Ogółem	do 1600 zł	1601-2500 zł	2501-3000 zł	3001-5000 zł	ponad 5000 zł
	846	198	229	145	172	102
	100%	23%	27%	17%	20%	12%

Źródło: obliczenia i opracowanie własne.

Tabela 2. Porównanie struktury prób badania z 2006 i 2009 r. (cz. 2)

MIEJSCE ZAMIESZKANIA									
Badanie 2006	Ogółem	Wieś	Miasto do 19999	Miasto 20 tys. - 49999	Miasto 50 tys. - 199999	Miasto powyżej 200000	Warszawa		
	1025	377	124	171	125	193	35		
	100%	37%	12%	17%	12%	19%	3%		
Badanie 2009	Ogółem	Wieś	Miasto do 20 tys. mieszkańców	Miasto 21 - 100 tys. mieszkańców	Miasto 101 - 500 tys. mieszkańców	Miasto powyżej 500 tys. mieszkańców			
	1000	374	132	198	178	118			
	100%	37%	13%	20%	18%	12%			
GRUPA ZAWODOWA									
Badanie 2006	Ogółem	Emeryci	Studenci	Bezrobotni	Gosp. dom.	Urzędnicy	Robotnicy	Menedżerowie	Rolnicy
	1027	306	167	121	61	157	121	54	40
	100%	30%	16%	12%	6%	15%	12%	5%	4%
Badanie 2009	Ogółem	Jestem emerytem/ rencistą	Uczę się/ studiuje	Bezrobotny(a)	Nie pracuję zawodowo/ zajmuję się domem	Pracownicy insytucji państwowej lub samorządowej	Pracownicy niższego szczebla i robotnicy	Kadra kierownicza i specjaliści wyższego szczebla	Rolnicy
	987	239	68	46	41	55	240	260	38
	100%	24%	7%	5%	4%	6%	24%	26%	4%
Badanie 2009	Ogółem	Jestem emerytem/ rencistą	Uczę się/ studiuje	Bezrobotny(a)	Nie pracuję zawodowo/ zajmuję się domem	Mam stałą pracę	Pracuję dorywczo		
	991	239	68	46	41	528	69		
	100%	24%	7%	5%	4%	53%	7%		

Źródło: obliczenia i opracowanie własne.